

להבין משול

ובו סיפורים ומשלים, במליצות מתובלים
בפסוקים מעוטרים, ובמדרשים מוכתרים
בחכמה, שכנתי ערמה, ולהעמיד ארץ על בלי מה
להעביר מסרים, ולהזכיר הסרים
ובדרך רמז בגדר: והיו לך לבדך ולא לזרים.
דרך אוהבת, ימין מקרבת
לדעת חכמה ומוסר, מה מותר ומה נאסר

מאת

ע"ה מאיר גבאי ס"ט

ניסן ה'תש"ף

הארות והערות יתקבלו בשמחה:
מאיר גבאי
רח' אריה בן אליעזר 49/40 ירושלים
054-3015397
מייל: MG3015@GMAIL.COM

עימוד וגרפיקה
052-7657995

הקדמה

אודה ה' בכל לבב בסוד ישרים ועדה על כל הטוב שגמלני וברוך אלוקים אשר לא הסיר תפילתי וחסדו מאתי.

הגמ' (חגיגה יד ע"א) ממשילה את בעלי-אגדה למים, לפי שמושכים לבו של אדם כמים באגדה. ופירש ה'בן-יהודע', כי כל לימוד, האדם קץ בסופו מחמת הטורח. אך באגדות, שהם מושכים לבו של אדם ושמוח בהם, אינו קץ כלל אלא שש ושמוח בסוף כמו בהתחלה. לכך נמשלו למים, שתיבת מים נקראת גם מסיפא לרישא.

צא ולמד מה חיבר בעל הדברים ראש כל בני הגולה, חכם יוסף חיים- הבן איש חי זצ"ל, חיבור שלם על אגדות הש"ס- בן יהודע. וכן כל חיבוריו מעוטרים במשלים וסיפורים.

ובקניין משיכה זה היה מושך בחכמה הגאון ר' יוסף משאש ע"ה שהיה פה מפקי מרגליות, ולדבריו נפערים כל פיות, והוא כמפריח סוכריות. כן העיד יד ימינו- היד החזקה הראש"ל הגאון הרב שלמה משה עמאר שליט"א.

'המשכה' זו מטהרת לבו של אדם ומתקנת מידותיו, לפעמים פי כמה מדרשות כגידין קשות. ומרגלא בפומיהו דרבנן 'אין המדרש עיקר אלא המעשה'. כי גם אם הדרשן גאון ומנוסה, לא שווה המעשה אשר הוא עושה, אם אינו שוזר בדבריו מעשה, וגם על כל ר'שעים יכסה.

כי סוף דבר הכל נשכח, ואולי רק חכם לב יקח. אולם אם מושל ברוחו, רב כוחו. כי טעמו עמו ומושך טעם בפה, ולשון חכמים מרפא. והדברים נאים ומתקבלים, משפיעים ומועילים.

ושמעתי באומרים- סופרים ומורים, ואף חברים מקשיבים, דברים ערבים. ולקחתי והבאתי וגאלתי, הוספתי וערכתי ותיבלתי- במליצות ופסוקים, וביטויים מתוקים.

וזכין לאדם שלא בפניו, ומסורים לכל קנייניו. וכמה מן המשלים התארחו בכמה מקומות ועלו על שלחן מלכים, ונשמעו באיזהו מקומן בידועין ובשלא יודעין. וכעת אספתי כמה מהם והנם כרוכים.

יהי רצון שלא תצא תקלה על-ידי, וחפץ ה' יצלח בידי. והדברים יהיו לתועלת. ויובן הנמשל, כי אם ישל, חפצי כשל, ומה הטעם במשל.

ע"ה מאיר גבאי ס"ט

אם ראית גנב ותירוץ עמו

איש עני בדרך הלך לו, חפוי ראש וכפוף בצר לו. פסע בין שדות אולי ימצא איזו 'שכחה', והיתה לו הצלה והרווחה. ואולי יקח קימעא איתו, להביא טרף לביתו. מן המצר, כשמר לו וצר, וישא עיניו וירא- והנה שדה רחב ידים של בצלים, מרהיבים ביופיים וגדולים. יפי תואר ויפי מראה, והאיש משתאה. ויאמר בלבו, מה יעשה בעל השדה בכל אשר בו. וירא כי לא יכול, גם למכור וגם לאכול. א"כ לא יגרע אם אקח איתי, קימעא באמתחתי. חלילה לי לשלוח יד בשמנים, וכי נתתי שלמונים! אלא אקח מן הרזים ומן הכחושים, מן השדופים ומן התלושים. ולמה יאסר? הרי זה הנהה וזה לא חסר.

אחר שמשכו היצר במתק שפתיים, וכשיש מנה רוצה מאתיים. וכיון שנתן היצר רשות לקבל, ובשדה לחבל, אין מבדיל בין שמן לכחוש, ומהכל החל לתלוש בלי לחוש.

בעודו ממלא, והנה בעל השדה עולה. וירא איש זר בא בתחומו, ושם בכליו בצלים לתומו. ויקצוף בעל השדה וחמתו בערה, ויאסור רכבו וסר אליו במהרה. וירא הגנב כי כלתה אליו הרעה, ואין רשע שאין לו שעה. מיד נפל והחל מתגלגל על שדה הבצלים, וכשהגיע לעפר נעצר בתום הגלגולים.

ויגש בעל השדה ויזעק זעקה גדולה, גנב! גנב! מדוע תעשה עוולה. ויען הגנב: למה בלא משפט תחרוץ דיני, הרי חף מפשע אני. כי לפתע באה רוח סערה ונשבה, ואני אנה אני בא. בכח גדול נטלה ונשאה אותי על השדה, ואין מידה מציל ופודה.

זעם בעל השדה: לפחות בקלקלתך תודה! כי לו היה כדברך! והצדק איתך, כיצד הגיעו הבצלים לאמתחתך??? ענה לו הגנב החרוץ, על זה עדיין אין לי תירוץ...

פעמים שאדם מלא בתירוצים, תואנות וטענות בקרבו מתרוצצים. ויאמר כי הוא צדיק וישר, אך כעת אי אפשר. פעם המקום ופעם השעה, יחפש ויתרץ למה טעה. שער התירוצים לא ננעל, אך צדיק מה פעל?

יופי פנימי

היו היה מלך גדול בעמו, בשערים נודע שמו. יום אחד יצא למסע עם כל פמליתו, בין ערי מלכותו. לחזות את מעשי השופטים והשוטרים, ולחקור כיצד הם מורים. את מסעו פתח בעיר גדולה, משקה כולה- מגדלים מעניקי חמה, אילנות ודשאים מכסים את האדמה. מדרגות נאות ושבילים, אשר פרחים לאורכם יורדים ועולים. כל נתיבותיה יהלום, מחזה שנראה רק בחלום. ענף תעשייה ומסחר מפותח ומרכזי קניות, ומקום הניחו למשקיעים ובעלי מניות.

ויתמה המלך עד מאוד, וישאל את שר-העיר על כל ההוד. ומי פעל כל זאת, אשר אני זוכה לחזות? ויען שר העיר: אני הוא זה, בעל המחזה. לא מתקציב מיוחד או ירושה, אלא מממון קופת העיר הגדושה. הוסיף ותמה המלך, עמד ושאל: איך גדל, זה הדל? השיבו השר: כל ההכנסות, הם מתשלומי קנסות. ומעונשים אשר הושתו על התושבים- שלכללים ולחוקים לא קשובים, נאספו והתרבו הזהובים.

עצב ומאוכזב, המלך את העיר עזב. המשיך במסעו והגיע למדינה אחרת, לא עשירה ולא זוהרת. אדמה חרבה ושוממה, כארץ על בלי מה, אשר אין לה חומה. רחובותיה אינם עשויים להתכבד בכל שבוע, והנוף בעשבים שוטים צבוע. וישאל את שר העיר מדוע כוסו פניה חרולים, וצחנה מעלים, אין בה כבישים סלולים, ואף לא שבילים.

ענהו השר כי כסף אין, ולפאר העיר מאיזן? כל אנשי המקום תמימי דרך אין גנב ואין שודד, אין פושע ואין מורד, ואין אחד לאומנות חברו יורד, וכל תושב מדבר ה' ירא וחרד. נושאים ונותנים באמונה, כחוקי המדינה. לכך ריקה הקופה, ומתמצת עד טיפה- למימון המשרתים והפקידים, ומעט העובדים. וכולי האי ואולי, יספיק לפקידים ולשרים אשר עלי. ולפום קושטא, הם תפארתה. וכבוד

הוא לי שבעירי שוכנים - אנשים ישרים ונאמנים, ואיך אגמול הרעה הגדולה הזאת ואדרוש שלמונים. והציבור יהיה נרמס, תחת עול המס.

ויצא המלך ביום ההוא שמח וטוב לב, כי שמע טעמים כאשר אהב. וילך לו אל ארצו, כי סיים כל חפצו. וישוב אל כסא מלכותו, ויזכור את כל אשר נעשה בלכתו. ויקרא לפניו את שר העיר הראשונה, שבכל פינה עומדת גינה. אילנות ופרחים, אולם הכל מכספי עונשי האזרחים.

'קראו והביאוהו המלך חדריו' ציוה, ושם הבהיר לו כי לא לזה קיוה ואיוה. ואמר: כי כל תאוותי, שילכו בחוקי ממשלתי. ויהיו כל התושבים, בעלי מעשים טובים. ואם יש פאר והדר, והיושר נעדר- אין הצר שווה בנזק המלוכה, והיא מלאכה שאינה צריכה, כי בכך ימנעו אנשים את כף רגלם בה מדריכה, כי דרך רעה בה כרוכה. ונעלת דלת בפני מבקרים, ויצא שמי לרעה מעל כל השרים, בכל המחוזות ובכל הערים. ויקצוף המלך מאוד, ויצו להשיל מעליו את כל הכבוד וההוד- ולהדיחו מתפקידו לאלתר, והשר פעור פה נותר. חתם המלך את גזר-הדין המר, הפטיר ואמר: שורות ספר חשבונותיך, יעידו ויגידו עוונותיך.

זה יוצא וזה בא, ויקבל המלך באהבה וברוב חיבה- את שר העיר נטולת העושר, אך מלאה באנשי יושר. ויתן המלך מתוך שמחה ושירה, לשר הנאמן אות הוקרה. קח נא את ברכתי על כל מה שפעלת, וראה גידולים שגידלת...

הקב"ה אינו חפץ ושואל ביופי הנראה, כי אם ליראה. וחפץ ה' שיעסקו ישראל בתורה ובמצוות, ולא כשאר האומות הנטמעים בתאוות. ואצלם יופי הגשמי והטבע, משכים ושולט באורח קבע. ומה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת, גם כאשר אין בה עץ כי עת השלכת. ואל יתהלל חכם בחכמתו, כי אין היא מחמתו. כי אם בזאת- השכל וידוע אותי, ובלבבם אתן את יראתי. ורצונך וצאנך יעמדו וירעו העמים, כשישראל עושים רצונו של צור עולמים.

העיקר והאמצעי

דם בעל תאות אכילה, לישיבה של מעלה עלה. שהרי סוף אדם למיתה, ועד עתה לא היתה, בריה שנמלטה. והנה הוא עומד לתת את הדין, עמד בחוץ ולתורו המתין. בינתיים, למשפט קודמו בתור האזין: הוא נשאל מתי קם משנתו, והאם קבע זמן למשנתו. אם הקפיד על התפילה, וכמה זמן הקדיש לאכילה. ולבסוף פרסו מעשיו כסדין, ויצא ברור הדין: כיון שראשו ורובו תורה ומעשים טובים, יקבל שכר אף על האמצעים הסובבים. הרי אצלו העיקר היא התורה, והשאר הם סיוע למטרה. לכך מנת חלקו גדולה, ויקבל שכר אף על האכילה. האיש עמד בחוץ והתפלא, על מה שבגורל הצדיק עלה. ואמר בלבו: 'אם כך הוא החשבון, יש לי מה לטעון לפני הריבון'.

והנה הגיע זמנו, והוא נכנס לדינו. כשנשאל על מעשיו בכל שנותיו, סיפר על ריבוי אכילותיו. מעט שנות מעט תנומות, ובינו לבין העיקר מפרידות חומות. ישב בנחת ובבטחה, וציפה לקבל את הדין בשמחה. והאיש משתאה, לדעת מה יהא.

והנה פסק הדין הגיע, וקול חוצב להבות הודיע: חייב! והאיש אל מקומו בגהינם החל נסחב. ויזעק זעקה גדולה, וכי יש לפניו עוולה?! הרי קודמי קיבל שכר עבור האכילה. ענו ואמרו לו: אין פועלך דומה לפעולו. הוא עשה תורתו עיקר ואכילתו טפילה, וכל רצונו היה לחסות בצילה, והאכילה, מה לו ולה, אלא שלא יכול לה. כי בלעדיה אי אפשר, שהרי גופו ברוחו נקשר. השינה והאכילה רק אמצעי למטרה - מעשים טובים ולימוד תורה.

לשים לב לדברים הקטנים

היה זה בעיירה, בה חיו אנשי מורא, אף שלא היו אנשים של צורה. מקפידים לקרוא חק לישראל ולגרוס זוהר, אנשי תום עם לב מלא טוהר, תמימים בלי צוהר. בין אנשי העיירה חי לו אדם אשר תומת ישרים תנחהו, וחי בשיטת 'בכל דרכיך דעהו'. מרכילות ומחלוקת חיש נעלם, והוא מקפיד על שלוש תפילות ככולם, אך הוא מפשוטי העם, שטעם לימוד לא טעם. בתורה לא מילא שנותיו, ולו זקן שירד על מידותיו. אמנם יעקב נקרא שמו, אך הכל הוסיפו "רבי" עמו- מ'פאת זקנו', על אף שלא תהו על קנקנו. במקצועו היה 'חלבן' העיר, זריז ונשכר כאיש צעיר.

ביום מן הימים נער אחד חמד לו לצון, חיפש עת רצון- לבוא עמו בריב ובמצה, ואכן מצא. ויגש אליו ויאמר כי בפיו קושיא, אולי אצלו ימצא עצה ותושיה.

וימלא ר' יעקב חמה, וכי יש בי חכמה? לצערי הרב, איני רב, ומבין אני רק בחלב, רתח רבי יעקב ונעלב. 'לא באתי לדלות מתורתו', תיקן הלץ את שאלתו. כי לא שאלה היא בהלכה, אלא ב'דרך הינוח' זקנך, בעלותך על משכבך, האם תחת או מעל השמיכה?

לא נח רבי יעקב מרתיחתו, על דבר הזקן והנחתו. וכעס: תשאל ברופאים או טטול צרי, הרי זקני הוא כעצם מעצמי וכבשר מבשרי. הוא בגדר 'בהתהלך תנחה אותך ובשכבך', ולא שייך בו הנחה מעל או תחת השמיכה.

הרגיעו הליצן: מדוע הנך כועס ואת בריאותך הורס, רק שאלתי האם את השמיכה על זקנך אתה פורס. ויען רבי יעקב, כי לא עמד לעקוב. וביקשו: אנא עזוב את נפשי, לדרור ולחופשי. ויגרש אותו מפניו, ופנה לו אל ענייניו.

בלילה ההוא נדדה שנתו, ולא נעמה מנוחתו. זקנו החריב עולמו, כי לא ידע איה מקומו. כמעט נחנק כשפרס את הסדין והזקן מעליו, וכשהניחו תחת הסדין נסבך לו בין רגליו. ניסה שוב בכה ובכה, אך לא צלחה דרכו.

ויהי בבוקר יצא רבי יעקב מביתו, וירא את הליצן לעומתו. ויצעק צעקה גדולה, על בן העוולה. גזלת ממני את השינה, כי על משכבי פרצה מהומה, ולא נתנה לעפעפי תנומה - כל הלילה התחבטתי בשאלה, ודעתי כבר לא היתה צלולה. האם להניח את הזקן מעל או תחת השמיכה, והייתי במבוכה. ויזעק הלץ: לא עשיתי דבר, רק שאלתי על מה שאתה שנים עושה כבר. אלא שמתוך הרגל אינך שם לב, ועוקב, על מה שהנך דש בעקב...

ישנם דברים שבקביעות עושים, אך בלא משים. ואף דברים טובים עושים בלי לידע, כמצות אנשים מלומדה. לכך צריך לפקוח עין ולהתעורר, וכל אחד את מעשיו יהיה בורר. וצריך אדם לבדוק בחדרי לבו, ולבער דברים רעים שבו. ויתור ויחפש מה יש לתקן, עוונות אם שיכן, אם ריקן.

תרגיל הסחה

במעבר הגבול בביתן המכס, עמד שומר וצפה אל הרכס. והנה תופסת את עיניו עגלה רתומה לסוסים המתקרבת, מיד הבין כי 'הברחה' גדולה לו אורבת. בהגיעה אל המעבר הורה השומר לעגלון לעצור בצד, וחשב לעצמו כי 'דג שמן' צד. ניגש השומר אל האיש ובפיו שאלה, מה הבאת עמך בעגלה. ויען העגלון לתומו, כי קימעא חול הביא עמו. השומר לא סמך ע"פ הדיבור, ומפני החשד שבין דבריו-למעשיו אין חיבור. החל לחפש בעגלה, ובאמתחתו כילה. ומאחר, שלא מצא דבר- כמו שסבר, חקרו ודרשו, ולבסוף שילחו לנפשו.

ויהי בבוקר, והנה המקרה נשנה, שוב העגלון ובחול עגלתו טעונה. אך אין בידו של השומר מה לעשות, כי בדקו ולא גילה מה חפץ האיש לכסות.

ויהי ביום השלישי, השומר לקח את המקרה אישי. עצר את העגלון ובדקו מכף רגל ועד ראש, שתי וערב החל לחקור ולדרוש. ניפה את החול ומישמש את העגלה, אך חרס העלה. אולם בלבו ידע כי האיש מתוחכם, והעגלה לא עברה ריקם, כי בוודאי איזו תכנית רקם.

קרא השומר לבעל העגלה, ואמר: אני עומד על המילה. ואני מבטיח כי מכל עונש אותך אפטור, אך את תעלומתי תפתור. יודע אני כי אינך איש תם, ובטוחני שסוסך ועגלתך לא עברו זולתם. אנה הודיעני מה הדבר! הפציר בו גלות, ויען העגלון בפשיטות- עגלות...

לפעמים היצר מסיח דעתך מן העיקר לדברים טפלים, שעל המטרה והחשיבות מטפסים ועולים. הבה נתחכמה לו- נשים על לב ונתבונן, ולכל 'תרגיל הסחה' שלו נתכונן.

מצוה גוררת מצוה

בעשה באישה לא עשירה, שתנור התייצב לו בחצרה. מדי יום את פת לחמה בו אפתה, להביא טרף לביתה. והנה יום אחד קרה, כשסיימה לאפות את לחמה בתנורה. ניגש אליה עני קרוע-בגדים, והסביר בבכיות ובתחנונים כי הוא ומשפחתו עניים מרודים. ואמר כי נפשו הגיעה לשאול, ומבוקשו הוא לחם לאכול, בתקוה שאינו עול. כי תקפו רעב, ולפיו לא קרב, אוכל זמן רב.

האישה את צעדיה החישה, ואת לחמה אליו הגישה, ואת רוחו אליו השיבה, כי את המצוה עד מאוד החשיבה. עוד זה מדבר וזה בא- הנה הגיע עני נוסף, שלדבר מאכל נכסף. ראתה האישה את נפשו השוקקה, והוציאה את הלחם השני שהיה בחיקה. הודה לה העני בכל מאודו, ופנה לו ליעדו.

בראות האישה, שלא נותר לה דבר להשביע את נפשה. תרה בביתה, וחיפשה, אולי נותר משהו לפליטה, ומה שנמצא הוא שק של חיטה. חיש רצה עם החיטים אל הריחיים אשר היה קיים- על שפת הים, ומיד החלה טוחנת אותם.

לאחר שסיימה את המלאכה, לשלב הבא נערכה, את הקמח בתוך בד עטפה, והניחה אותו על כתפה. ואז לפתע רוח סערה הגיחה, ואת שקית החיטים להעיף הצליחה. הישר אל גלי-הים ה'סער' הטיילם, והקמח אבד ונעלם. ותלך ודמעתה על לחיה אין לה מנחם, אולי תמצא מנוח בבית השם או איש מרחם. לדעת מדוע ה' ככה עושה, מה זה ועל מה זה.

נכנסה לבית המדרש, אמרה, אל ראש-הישיבה אגש, והוא אליה מרובא פרש. פתחה וסיפרה לו את אשר אירע, ואת דבר הצרה. ויען ויאמר לה: המתני נא עד שבמקרה אתבונן,

והנה בין לבין- נכנסו שני אנשים-אחים, נרגשים, נרעשים ושמחים, ובידם כיס של זהובים- תרומה לבית עולמים, על נס בלב ימים. כי בהיותם מפליגים בדרך- אוניות בלב ים להביא לביתם לחם חוקם, והנה סלע גדול נתקל בדרכם. בדופן

האוניה נגע, ובעוצמה פגע, וחור בה נפרע.

והנה מים רבים החלו אל האוניה חודרים, עמדו יושבי האוניה נחרדים. כי חששו פן תטבע האוניה בלב ים, ומי יבוא לדורשם, אוי להם ואוי לנפשם. זעקו יורדי הים בצר להם אל שוכן מרומים, והבטיחו כי אם יצילם מהמים המאררים, שעליהם צרים, צעדיהם אל בית המדרש יחישו, וכיס מלא זהובים לבית ה' יקדישו. ותעל שוועתם אל האלוקים, שוכן שחקים.

ועוד הם מדברים, ועל מצוקתם מצרים, והנה מדופן האוניה שמעו קול חבטה, ולפתע האוניה שקטה, וחדירת המים שבתה.

ששים ושמחים, הגיעו בשלום לחוף מבטחים. הניצולים זכרו את קורותם, ולא שכחו את הבטחתם, ולבית המדרש נחפזו, להודות על הפלא שחשו וחזו. כי שומע תפילת כל פה, את הקשר לעמו לא מרפה, עונה לכל פונה ולכל צרה הוא רופא. וקרוב ה' לכל קוראיו, ביבשה באויר ובכל מצב, ותפילה לא תלך לשווא.

יתמה הרב בפתח עיניים, וישאל את השניים, מה הדבר שמנע את חדירת המים. ענו לו והבטיחו כי העניין חיש יבדק, בדקו ומצאו - שקית עם בצק.

רצו והביאו את השקית לבית המדרש, ואז הרב אל האישה ניגש, בדק ודרש: האם שקית הבצק הזו שייכת לך? מה רב חיילך! ענתה ואמרה: כי אכן זו השקית בצורתה ובתבניתה, ומה רבתה פליאתה.

המשיך ואמר לה הרב: ראי כי זיכו אותך משמים, בזכויות כפלים - להציל עני פעמיים, ולהושיע מפליגים מן המים. כי ע"י שהאכלת את העניים והשבת את רוחם, השפיע כוחם, וזיכו אותך להציל גם אנשים מטביעה בים. הקמח שעף לך ובין הגלים נבלע, נהפך לבצק ממי הים, והיכן נבלם? בדיוק בנקב האוניה שאליו נקלע. אשריך וטוב לך - על המצוות שאיתך נגררו, ולעוד זכויות הצטברו. כי מצוה גוררת מצוה, וכפליים שווה, כי מביאה איתה עוד טובה. שמחה על זכותה, הלכה האישה לביתה...

צריכים אנו לקיים כל מצוה באהבה, ומה רב טובה - שמצוה גוררת מצוה. וזכויות רבות אנו צוברים, שנעשים ונזכרים. ועלינו לזכור שלעולם לא מפסידים ממצוות, הם מוסיפות טובות ואכן שוות.

יש מישהו למעלה

ב עשה באדם שהלך לתומו ביער עבות, הטה אוזנו ושמע קול פסיעות מתקרבות. והנה לפתע נצב מולו- אריה שבשאגה הרים קולו. ויגר וירא, כי המקום מה נורא. מיד החל מיצר ודואג, כי מה יעשה ולנגדו אריה טורף ושואג- שחשף בפניו את שיניו החדות, ופיתח בו פחדים וחרדות. וימת לבו בקרבו, כי לא ידע איך ילחם בו. הרי בכלי מלחמה לא היה מצוייד, מלבד מקל שאחז ביד. שינס מותניים ואזר אומץ, על אף שהיה בו רק קומץ. נשא ידו והניף את מטהו לכיוונו של מלך החיות, וכי מי כבר יכול להיות.

והנה לפתע כרע האריה ונפל במקומו, כי עץ שעמד מעליו אירח צייד במרומו. שבאומנות ודייקנות ירה חצו וקלע אל המטרה, והאיש נחלץ מצרה. ובאמת מה שאחז המקל בידו, התכוון רק להפחידו, אך בראותו מת לנגדו, החל לחשוב כי הוא במקלו הגן בעדו. והלל ושיבח ופיאר את עצמו, שהכל מהכישרון והבינה שעמו, שהם גרמו לארי להתבוסס בדמו. עמד נישק וקישט את המקל, שלטענתו את צרתו סיכל. התלהב והתרגש השוטה, והחל מפזז ומכרכר עם המטה.

וישקף הצייד וירא את כל אשר הוא עושה ויאמר: פתי וסכל, וכי במקל על ארי תוכל?! הרי אינו כלי נשק ואינו כתבנית- של חרב או חנית. אלא אני הוא שראיתיך בעת צרה, ואת חיצי שלחתי לי למטרה.

אל יחשוב אדם כי כשרונו וחכמתו, הם מעמידים אותו על קומתו. וכי הוא מכוון את צעדיו, ומציב את יעדיו. הצלחותיו הם כוחו ועוצם ידו, ולא טעה ולא נכשל מעודו. כי באמת מה שחושב כי החיל הוא "אני", אינו אלא פועל דמיוני. יש מי שרואה ממרום, שמבחין ומבין את הרע לפרום, מסדר הכל בזמן ובמקום, ותוכניות רק הוא יודע לכוון ולרקום.

לחשוב על הזולת

ברוסיה הקרה, בעניות מחפירה. אב מבוגר, עם בנו הצעיר גר. הפרוטה לא היתה מצויה איתם, ולכך הבן למלאכה נרתם, ולמען פיתם, יצא בעבודת כפיים, ובזיעת אפיים, להביא טרף לביתם.

לשני הדלים, היו רק שני מעילים. והנה ארע, ומעיל אחד נקרע. לתופרו כבר אי אפשר, ולפוטרו בלא כלום לא יתכן הדבר. והמעיל הנותר, מי ילך ומי יבוא בו, הצעיר היה מוותר בטוב ליבו. אך לפני קרתו מי יעמוד, וברוח סערה איך ישרוד, ואיך יצא כך לעבוד. והזקן הטוען: בגלל הגיל, חייב אני את המעיל. כל אחד עמד על דעתו, ולא אוה לזולתו.

בצר להם פנו לרב העיירה, שיבור להם דרך ישרה, ויעשה ביניהם פשרה. שמע הרב את טענות השניים, ואמר להם: תנו לי לחשוב ושובו עוד יומיים.

יצאו השניים אל ביתם, ובאותה הלילה נדדה שנתם. האב על מיטתו כרע שכב, ועל בנו חשב: איך אעשה הרעה הגדולה הזאת לבני, שמקריב עצמו ובשרו למעני. ובקור העז, יוצא הנער הנועז. ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש, ואיך לא אכלם ואבוש. ואיך ככה אני מעוול, ועוד עם מעיל שלמעני פועל. ומיד גמרה בלבו ההחלטה. ואף לבן עלו הרהורי חרטה: איך אעשה לאבי הדבר הנורא הזה, איך לא אבוש ואותו אבזה!?

ויהי בבוקר שניהם הגיעו להחלטה אחת, כל אחד ביטל רצונו מפני הזולת. חזרו אל הרב, אך הפעם טען הבן כי המעיל מגיע לאב, ואביו היפך טענתו, ותכל תלונתו, כי את חייו לבנו הוא חב.

ואז לחדר פנימי הרב נכנס, שב ומעיל חדש בפניהם פרס. המעיל במתנה הוא בעבורכם, ויכלו משאכם וריבכם. שמחים בצאתם, כי העניין בשלום תם.

אך מאוד התפלאו, ומיד שאלו: מדוע נהג הרב ב"לך ושוב ויש איתך", ורק בפעם השנייה את מצוקתנו חתך? אם היה בידך המעיל, כבר בתחילה היה מועיל, והיית מציעו מיד כשהדיון התחיל?

ענה הרב על השאלה: כשבאתם בתחילה, כל אחד וטענתו עמו, דואג רק לעצמו. אמרתי אעשה כן גם אני, הרי אין זה ענייני. אך כשבאתם שוב, כל אחד למצוקת השני קשוב. ורוצה לתת מעצמו לשני, אמרתי, למען הזולת אעשה גם אני...

עם ישראל משולים לאותם בן ואב, והקב"ה לאותו הרב. אם איננו נוהגים כאיש אחד בלב אחד, אלא כל אחד חושב על עצמו בלבד. אין הקב"ה מעניק שפע משלו, אלא כל אחד יסתדר עם מה שיש לו. אך אם כל אחד יתמלא באהבה, ויחשוב על הסביבה. גם הקב"ה ישא משלו, וישפיע לו, ברכה עד בלי די, וזה בודאי, לנו כדאי.

לקשט את השבר

עשה בשני חברים, בלב ובנפש מחוברים, אחד בחיי זולתו מעורים. אך דבר אחד הסתיר ראובן משמעון ידידו- אבן יקרה ונדירה, אשר מאב לבן במשפחה בירושה עברה, ובשולשלת הדורות נהגו בה בזהירות ובשמירה יתירה. ושמעון, נכספה נפשו וגם כלתה, לזכות ולראותה, אך בכל עת שהבקשה עלתה, באמתלא נדחתה. כך הבין שמעון שאת היהלום, יראה רק בחלום.

עד שפעם סקרנותו עלתה וגברה, והפציר בידידו לחזות במראה הנורא. ראובן הפעם לא עמד בלחץ ונכנע לבקשה, לחשוף את האוצר שעבר בירושה. אך תחת אזהרה, לנהוג בכבוד באבן היקרה. בחיל ורעדה, ולאחר שראובן וידא- כי אין איש מאנשי הבית זולתם, את חלונות הבית סתם. הזיז ספה הסיט וילון, נטל שטיח ופתח חלון. ולפתע נחשף לפנייהם גרם מדרגות, ללבו של שמעון חדרו פחדים ודאגות. ראובן לא איבד זמן, וזירז את חברו הנאמן. ירדו השנים למטה שם פתח ראובן תיבה ערוכה, וחשף כספת בתוכה. הקיש קוד ופתח את הכספת, ושלף את הקופסא הנכספת. הוציא מפתח, ובהתרגשות החל פותח. שמעון נשא עיניו והביט באבן היקרה, שמלתה את החדר אורה,

ואז זה קרה...

נטל שמעון את האבן בידו, להשיבו לידידו, ורגע לפני שקבלו, נשמט היהלום מידו. המרגלית נפלה על הרצפה, ולשנים התנפצה. אוי שוד ושבר! זעקות הכאב נשמעו לכל עבר. הצבע מפניו של ראובן אזל, ונחל דמעות מעיניו נזל. שמעון חרד לשלומו, וניסה לנחמו, אך הרגיש כמדבר עם עצמו. הלוח להרגיעו והציע לו כוס מים להשיב נפשו, אך בקרקע היה נתון ראשו. בצר לו ומר, נשא קולו בבכי ואמר: 'הירושה שבשרשרת הדורות עברה, בידי נעצרה, כמה נורא, כי אין מזור וארוכה לגזרה המרה'.

לפתע נזכר שמעון שיש בעיר צורף מומחה והציע לראובן אם ירצה, לפנות אליו והוא באומנותו את היהלום לשנים יחצה, ויהיו לשנים שלמים ויצא הוא מרוצה. אך ראובן את הרעיון דחה, 'הוא יאבד מערכו וייחודיותו' אמר באנחה. ישב שמעון לטכס עצה, עד שהיא למוחו פרצה. הם אכן לצורף המוכשר יגשו, וממנו יבקשו- כי יוסיף נקב ליד הנקב שנוצר מהנפילה, ובכך יוצר דגם יחודי ונפלא, ובמקום שהיהלום יאבד מערכו הוא יעלה בדרך קלה. חיש אצו אל הצורף- והוא במומחיותו, נתן ליהלום את יחודיותו. והיהלום הנדיר, עלה לשווי אדיר.

צריך לקום לקשט ולפאר את השבר, ולא לראותו כקבר. לצבוע את השחור, ולנאות את החור. ובמקום נפילה, שם תהא גילה.

אהבת אחים

בעשה באיש דל ואביון, ולו אח מהעשירון העליון- עתיר נכסים, ומטבעות ממלאים לו את הכיסים. בנותיו של העני הגיעו לפרקן, רצה להשיאן, אך חסומות היו דרכן, כי כסף מנלן? עלי יהיו כולן? וירא כי לא יכול, כי לרש אין כל. ויגש אל האח, כי מסתמא כשאת צרתו לפניו ישטח, הוא את לבו יפתח. אך רעיונו כלל לא צלח, ויתנכר אליו האח. ויטען לתומו: כי לא יודע מי הוא זה, וכנראה הוא מדמיין או הוזה. והכביד את לבו, כי לב-אבן בקרבו. וישלחהו חפוי ראש, כולו עצב ובוש.

מדי תקופה היה לעשיר דבר שבחובה- לבקר את אביו שהגיע לשיבה. והנה נכנס אל ביתו, כמשפטו וכחוקתו. פתח העשיר את פיו, ושאל בשלום אביו. מיד שאל האב מי הוא זה שבא לבקר, כי הוא אינו מכירו, ויען הבן כי הוא בשר מבשרו- ולו אח אחד ושניהם בניו, והוא אינו מתעתע בעיניו. ויען האב כי אכן לו בן עני, אם אתה הוא אחיו, אזי אתה בני...

כל שרוח הבריות הימנו נוחה, גם בעיני המקום יפה כוחה. ומצא חן ושכל טוב בעיני אלוקים ואדם, ותהא דעתך מעורבת עם בשר ודם. כל שאהוב למטה בידוע שהוא גם למעלה אהוב ונחמד, כי כך זה נמדד ונאמד. ואם נתנהג כאחים נאמנים, אזי ינהג עמנו כבנים. ואין יום הכיפורים מכפר, עד שהיחס שלו עם הזולת ישתפר, לכך יוסף אומץ ויתגבר, להתפייס עם החבר, ואתו יסתדר, ובזכות זו נתהדר.

אילן אילן במה אברכך

הלך אדם בדרך עייף רעב וצמא, לקיתון של מים היה כמה. נשא את עיניו וראה עץ גדול ונאה, התקרב ונוכח לדעת שאף צילו יאה. פירות מתוקים אותו מעטרים, ומים רבים תחתיו עוברים. במים את צמאונו הרווה, כאשר איוה. ועל הפירות סעודתו קבע, ואכל ושבע. ויאסור את סוסו אשר עליו רכב, ותחת העץ כרע שכב.

ויקץ משנתו בכל כוחו ומרצו, ורצה להמשיך למחוז חפצו, אך בלא כלום א"א לפוטרו, כי הוא עזר לכל דורו, עם כל הדרו. שמח ומאושר, את ההלל עליו גמר, קם ואמר: אילן אילן! אם אברכך בפירות מתוקים, שכולם אליהם משתוקקים. כבר טובים הם מדבש ונופת צופים, וחלב נוטפים. אם אברכך בצל רחב ונאה, כבר נאה הוא בעיני כל רואה. וכל עייף בצלו חוסה, וברכה לבטלה אני עושה. אם אברכך שמעיין תחתיך יעבור, וכל דכפין את הצמא בו ישבור. כבר ישנו תחתיך מעיין זורם, ולאווירה הפסטורלית תורם.

א"כ אילן במה אברכך, הרי כל-טוב יש בך, אלא אברכך, שכל הנטיעות שנוטעים ממך, יהיו עושים מעשי עמך, וממש דומים לך.

וזאת הברכה, שלא רק באדם עצמו כרוכה, אלא גם לבניו ממשיכה. ויהיו גם הם מוכשרים, נטיעות דומות לשורשים. חכמים ומוצלחים, ובדרך הטובה עולים ופורחים.

גדולה עברה לשמה

עשה בן מלך, שיצא לדרך. ובדרכו נקלע ליער עבות, אימתני ומרעיד לבבות. לפתע הקיפוהו שודדים שלופי חרבות. חסונים בעלי זרוע, שכל כולם רוע. מיד נגשו אליו, הפשיטו בגדי המלכות מעליו, ושלפו גם נעליו. מכיון שהיה נראה בעל צורה, הניחוהו בשביה תחת שמירה. לא לפני שהפלו בו מכות, שקישטו גופו בצלקות. אך אמרו לא נכנו נפש, אלא יהיה מושלך ברפש.

טען השודד האחד, כעת לא אשלח בו יד, כי להמיתו בבזיון פחד, אלא יחשוב על מוות לאיש מיוחד- כגדול או שר, כי פעם בו לב בשר. השודד השני היה רע לב, ואמר את מותו אעכב. עד שאברור לו מיתה "יפה", מעונה וטרופה.

לא עברו ימים אחדים, וחיילי המלך לכדו את השודדים. ובן המלך היה כחולם, עת שוחרר כשהוא בריא ושלם. כי טרם ביצעו השובים את זממם, והנה הגיע זמנם,

עמד המלך וחרץ את דינם: אותו אחד שהשתהה, עד שימצא מיתה נאה, שתהיה עבורו מתאימה, ולא יומת בבזיון וכלימה- אף שהתכוון, להמית את הבן. אך היתה לו מחשבה, עם כוונה טובה. לכך יצאה מפי המלך ההוראה, לפוטרו בלא כלום בתמורה.

ועל השודד בעל התוכנית- המזעזעת והזדונית. קם המלך רתח וזעם, וציוה: עשיתם לו כאשר זמם, תייסרו אותו עד מיצוי הדם. כך יסרו ועינו אותו, עד שפרחה נשמתו...

חמורה עבירה לשמה, שכוונה ורצון עמה. מעבירה הבאה עם צורך או תאוה, שפשע אליה לא נלווה.

גלגלי העגלה

ב עיירה קטנה חי סוחר, שלבני עיירתו מוצרים היה מוכר, כל אחד מה שבועה. מבית לבית היה עובר, והזמנות בפיקסו היה צובר. פעם בשבוע היה רותם לסוס עגלה, ונוסע להביא סחורה מהעיר הגדולה.

ביום מן הימים כשהיה בדרכו מהעיר חזרה, ועגלתו מלאה בסחורה. התקדרו השמים בעבים, והחלו לרדת מים רבים. ראה הסוחר כי כלתה אליו הרעה, וזריזות - היא צו השעה. מיד החל להאיץ בסוסיו, אך מאמציו, היו לשוא. גלגלי העגלה הכבדה שקעו בבוץ הסמך, וכעת להחליט צריך - על איזו סחורה הוא יותר, ומכובדה יתפטר, ובכך על העגלה יקל - היא תתעורר, ותוכל להשתחרר.

החל לעבור הסוחר על הדברים, איזה מוצרים נזרקים ועליהם מוותרים, ואיזה נשארים. חיש הבין שלא יוכל לותר על דבר, כי סבר - ששוויה של סחורתו של ראובן יקר. והמשיך לטעון, כי כליו של שמעון, שווים הון. ואם את משאו של לוי, אשאיר ולא אביא, לדעת, מה הועילה נסיעתי? הרי שם טמונה כל משכורתי, ומה אביא איתי לביתי?! לפתע נצנץ במוחו רעיון נפלא, אפרק את גלגלי העגלה. הרי הם כ"כ כבדים וגדולים, וכי מה לי הם מועילים?! כך אוריד מהמשקל הכבד, ואת רווחי לא אאבד. עקר הכסיל את הגלגלים מהעגלה, ועד היום מצליף הוא בסוסים ללא חמלה...

לפעמים כשנקלע אדם למצוקה, הפרנסה קשה ודחוקה. מחפש אדם לצמצם בהוצאותיו, היכן הולכות מעותיו, לשווא, ומה מוכרח ומה לא חייב

עכשיו. בהוצאות הנאת גופו לא ירצה לקצץ, 'נפש בריאה בגוף בריא' הוא מיד יתפרץ, ואת מעשיו כך הוא יתרץ. והיכן מרגיש את המועקה? דווקא בכספי הצדקה. להפסיק את נתינתם ירצה, וכך יעשה, כדי שאת חובותיו יכסה, ובצילם לא יהיה חוסה. והוא במחשבה, כי עשה טובה, שבכך תבוא לו הרווחה, והוא באמת רק מסלק את הברכה שתביא לו הצלחה.

מסכן אותו כסיל, לתבואתו הוא כחסיל. שאת מצוקתו רק מעמיק, ומצבו ימשיך ויעיק. וכבר אמרו חז"ל אין אדם מעני מן הצדקה, היא לו רפואה ולא חלילה מכה. ואם רואה שמזונותיו מצומצמים, את תרומותיו לצדקה ירים ויזיל מכיסו דמים. ומעות הצדקה- הם בעצם הגלגלים, שאת מרכבת הפרנסה נושאים ומעלים. ומי הוא הטיפש, שאת עצמו הוא מחפש, ואת הגלגלים מפרק ונוטש.

רואה את העתיד

במדינה אחת, חששו משלטון מושחת. לכך אימצו מנהג מוזר מאוד, שבכל שנתיים יבחר מלך חדש ולא עוד- אלא שקודמו ישלח ללא הכבוד וההוד. ולא יוודע ולא יזכר אלא יזרק בערום כזר, וכל הרכוש והממון אל קופת המדינה יוחזר, כך התנהגו בצעד תמוה ומוזר. ביום מן הימים בא להתגורר במדינה, איש פיקח ובעל תבונה. ויראו בני המדינה את חכמתו, ומשכמו ומעלה קומתו. ויבחרוהו למלך קרואי העדה, כי הוא מתאים בכל קנה מידה. והוא איש של צורה, לו משפט הבכורה, לקום ולהנהיג קריה מפוארה. מיד לאחר שהתמנה לתפקידו, נועץ באנשי סודו- והבין את מנהג המדינה, חסר ההבנה- כי הכל לתקופה קצובה, ואחר יזרק ללא הכרת טובה. החכם את העניין קלט, והחל לתכנן דבר למפלט-

וזה דבר המלאכה- נתן עיניו בעיירה סמוכה. ושם קרקע ראויה לבניה דרש, ואכן נמצא מגרש. שלח פועלים קורות ולבנים לקנות, מיד הכשירו את המקום וחיש החלו לבנות- ארמון מפואר, באור יקרות מואר. מתנשא לגובה אדיר, ומעוצב באופן נדיר. חלונות ענק שקופים, את פניו עוטפים. כרי דשא ופרדסים, סביב הארמון פרוסים.

ויהי היום, לכאורה 'הנורא והאימים'. נקרא המלך ע"י קרואי העדה, ושם קיבל את הפקודה- כי הגיע עתו לפנות את מקומו, כמו קודמו- וכמו שלפניו, אך הוא אפילו לא מצמצץ בעיניו. כי הוא הכין עצמו לכך, וכבר טרח ונערך.

החכם את הנולד רואה, ונערך לעתיד כיאה.

אל תחשוד בכשרים

עשה בבעל חנות, ש'נגריה' גדולה עמדה לו בשכנות. מדי יום, היתה מגיעה סחורה למקום. והחנווני לא היה לחוץ, כי רק כמה דקות היתה ממתינה בחוץ, עד לבואו כי היה חרוץ.

אולם בתקופה האחרונה, הדבר קצת השתנה. חדשים לבקרים, הביצים בסחורה היו חסרים. כעס האיש בכל מאודו, ובחמתו פנה לבעל הנגריה לידו. האתה הוא זה ששולח יד בסחורת, ומידי יום ממעיט את פרנסתי?! הנגר, את פיו לא סגר, אלא קם השיב ואמר: מדוע הנך כה עצבני, וכי גנב אני?!

בצר לו פנה אל הרב, שאל הדין יקר, ויפתור את תעלומת הגנב. קרא הרב אל הנגר, והוא על טענתו דגר: 'לא עשיתי דבר', חזר וסבר.

קרא הרב שוב בשמחה ורון, אל הראשון בעל החרון, ואמר לו כי בפיו רעיון, עם תבונה והגיון, שאולי יביא לפתרון. בוקר ויודע, מה בדיוק אירע. השכם בטרם יאיר היום, ורוץ לאותו המקום. מיד כשסחורתך ליד חנותך חונה, קח את הביצים מהתבנית העליונה, בשלם בקדרה והחזירם אל התבנית כבראשונה.

עשה האיש כדברי הרב, וקיוה שעכשיו יגלה את הגנב, ויכהו על הזנב. לאחר כשעה למקום חזר, והנה פלא! נפתר העניין המוזר. ראה החנווני העשוק, נחש מת על הקרקע זרוק. והתבנית- רק חציה מלאה בביצים, כי השאר היו לנחש כקוצים...

אכן, נקי היה השכן מכל רבב, הנחש הוא הגנב, והחשדות היו כזב, הצדק נעזב, והטענות עליו היו לשווא.

אל תמהר לשפוך דם, אלא תדון לכף זכות כל אדם. אל תחשוד בכשרים, אלא אם כן הדברים בדוקים ומאשרים. זכור! החושד בכשרים סופו- שלוקה בגופו, ולא יהיה כמאכל לטורפו. ואשרי מי שחושדים בו, ולבו חלל בקרבו.

הכל כשרים

י שם אחרי הרים וגבעות, עמקים ובקעות. עמד לו כפר, שלתושביו המזל לא שפר. היו אלו אנשים תמימי דעות, שאף לא הכירו צורת המעות.

ויהי היום ונודע לאנשי הכפר, כי בארותיהם מלאות עפר. ומה יעשו כי מממיהם הם שותים, ואם אין כולנו מתים. הציע חכם זקן, את המים לסנן. שמעו בני הכפר לזה שקנה חכמה, זאת עשו סננו ושתו להרות את הצמא. כי ניכרים דברי אמת, ואין בית שיש שם מת.

באחד מן הימים, הקשים והחמים. אתא עקא, שפרצה דליקה. ותצא אש ומצאה קוצים, ונתפסה בקורות ובעצים. ונאכל הגדיש או הקמה או השדה, ואין מציל ואין פודה.

ויהי כראות אנשי העיר את הבערה, נחפזו וניגשו לבאר במהרה. מיד החלו לשאוב מים רבים אולי יוכלו לכבות, וכך מילאו חביות רבות. ואז נזכרו שאת המים היו צריכים לסנן, ואיך את האש יוכלו כך לצנן? כי להשתמש בהם כך לא יתכן. נרתמו כל בני הכפר לסנן את המים, בינתיים עלו הלהבות עד השמיים. האש בכל האזור שלטה, ואת כל בתי הכפר כילתה. והנה הגיע הזקן, שרצה לתקן. וזעק בקול תחנונים, עכשיו לא מסננים. בשעת סכנה ובעת צרה, כל טיפה כשרה.

בעת מלחמה, טובה חכמה. החלש יאמר אני גיבור, כי עת הכללים לשבור. כי בצר ובמצוק, לא צריך לחקור ולבדוק - אחר הראוי להורות, כי עיקר אמרות טהורות. לא עת לשתוק, ואין העת לבדוק. הכל כשרים, וכולם מאושרים.

ותרא כי טוב

היו היה מלך רם ונישא, אך גיבנת על גבו היתה פרוסה. עם כל גודלו, גם עין חסרה לו. וברגלו היה צולע, וכל רואהו מיד במומיו קולע. ביום מן הימים חיפש המלך צייר, שאת דמותו באומנות יעלה על הנייר. חיפש וברר, עד שנמצא הדבר. ניגש צייר וחיש החל במלאכתו, ועוד באותו היום הגיש את יצירתו. דיוקנו של המלך על הדף עלה, בדיוק מופלא, לתפארת ולתהילה. אך במקום לשמוח, דמו של המלך עלה למוח, והחל להשתולל ולצרוח. לא יהיה ולא יקום, להראות את המלך בעל מום. ציוה המלך להענישו, כי העז לביישו.

ויהי אחר הדברים האלה, שוב ניגש המלך לחפש את איש הפלא. אדם אומן, וכמובן מקצועי ונאמן. ויבוקש הדבר וימצא, איש אשר המלך רוצה. לצייר נאמר מה נגזר דינו של קודמו, ולכך עלה בדעתו לתקן מומו. ניגש הצייר אל המלאכה, ובו ביום היתה כבר מוכנה וערוכה. והמלך בראותו, את יצירתו. קצף וגעש, ואף הוא נענש. אין התלוצצות כזו גדולה, לצייר את המלך ללא מום ומחלה, הלא הוא כזב ועוולה. את כבוד המלך בזה, וכי את דמותו לא חזה!?

ויהי כשוך חמת המלך, שוב יצא לדרך- לעשות הכל המלך היה מוכן ומזומן, ע"מ להביא את האומן המוכשר והנאמן. גמר חיפוש מחיפוש, ואכן נמצא אותו טיפוס. איש שחכמתו מרובה ממעשיו, קיוה ואוה המלך שהטירחה לא תהיה לשווא, והביאו המלך חדריו. הצייר נטל את המכחול בידו, והחל לצייר את מעלת כבודו. צייר האיש את המלך מן הצד, בדמות ובצורת צייד. גופו על רגל אחת נשען, ראשו אל נשקו מורכן. מצמצם את עינו, אוחז בחץ על הקשת ומכווננו.

התמלא המלך אורה, בראותו את היצירה. כי זה הצייר המוכשר- גדלה חכמתו, על אומנותו. צייר את המלך בכישרון, שלא נראה בו שום חיסרון. כי בהיות דמותו על הנשק נשענת, לא נראתה הגיבנת. וכשהוא על רגלו כורע, לא נראה צולע. וכשעין אחת עצומה, לא ניכר מומה.

וזה היא חכמה את הטוב לזהות, ואותו להראות. כי אין מושלמים, אלא פשוט מהמומים מתעלמים, ואת העין על הטוב שמים.

עונשו של בדאי

הגיעה השעה, והשמש אל הים שקעה. ובשמים כבר יצאו כוכבים זעירים, באור יקרות זוהרים. ברחובות השתררה דממה, בכל בית כבר נערכו לתנומה.

והנה לפתע צעקה חדה, מרטיטה ומחרידה, הפרה את השקט והשלווה. הצילו! הצילו! הקיפוני שודדים, עזרוני כי להזיקני הם עתידים. חיש קפצו כל אנשי המקום ממיטתם, ולא נותר אדם שלא נרתם, ומיד אל ביתו של הנשדד עשו את דרכם.

כמה נדהמו כולם, למחזה שניצב מולם. והנה האיש מצחוק מתפתל, איך הצלחתי בכלכם להתל. במקום התפתחה מהומה, רתחו כולם מחימה. אולם העייפות גברה, ואחר דקות ההמולה התפזרה. ומיד צללו חזרה אל השינה הערבה, אשר מה רב טובה.

לאחר כמה ימים, כשנמו בני העיר את שנתם בטוב ובנעימים. נשמעו שוב צעקות, שחקים מרקיעות. הצילו! הצילו! הקיפוני שודדים, מאיימים ומפחידים, עזרוני כי לחיי הם יורדים. הטו אוזן ושמעו בני העיר כי זהו אותו האיש, השפל שאת שמם בעיני כולם מבאיש. אותו בדאי שהקפיצם ממיטתם חיש, ואת שנתם לשווא הכחיש. ודאי להתל בנו שוב הוא חפץ, ובטח על משכבו משחק וקופץ, ובמיטתו הוא בצחוק מתפרץ, אותו לץ רועץ.

המשיכו השכנים בשנתם, ולקריאתו של הבדאי איש לא נרתם. והוא עודנו ממשיך לצעוק ולא מרפה, וכבר התבלה לו הפה.

ובאמת הזיקוהו ובזוהו השודדים, ללא הפרעת השכנים או מטרידים. כי אף שנשמעו קריאותיו רחוק, חשבו כולם כי זהו צחוק.

זהו עונשו של בדאי-שקרן, גם כשאומר אמת לא נאמן. א"כ ודאי, שלהיות בדאי, לא כדאי

קשוט עצמך

ער אחד חטא ואכל לחם בלא נטילת ידיים תחילה, גערה בו אמו וכעסה עלה. רשע! 'בבוא אביך אספר לו על המעשה הנפשע',

בא אביו ושמע את כל אשר נעשה, ועינו על בנו לא חסה. וחרה אפו, על שמקשה עורפו. ולא יכל להתאפק ולחכות, ומיד תפס מקל ע"מ לחנכו במכות. ביד אחת אחז בבנו לבל ישתמט ויחטיא את מטרתו, וביד השניה אחז את שבטו. הניף האבא את המקל להכות בעוצמה, אלא מה, שהבן הסיט את ידו בשניה האחרונה. והאב חטף על ידו את המכה, אוי מה נורא ומפיו נפלטה זעקה.

העיז הבן פניו ובלי בושה וחרפה - הרים קולו וקרא בחוצפה: הנה המכה, אל מקומה עשתה את דרכה. הלא זה הדבר אשר אתה בו מזלזל ולא מקיים, ועלי אתה כועס ומאיים!? הלא אתה לא נוטל את ידיך, ובי אתה מפליא את מכותיך!?

קשוט עצמך ותקן את הדברים, ורק אח"כ קשוט אחרים. ומום שבך אל תחפש בסובבים - ותתבונן במה אינם טובים. ואם תכרה לאחר בור, בו תפול ולא תעבור.

נפשו בכפו

ער משרת היה לו למלך, פעם במלאכתו מעד לו ההלך. ובעת הסעודה, מתוך טרדה - מגש של תבשילים שפך על המלך הנכבד, כל כבודו ברגע אבד. עת בגדי המלכות, המצויינים בשיא הפאר והאיכות. הוכתמו ברוטב סמיך וחתיכות תבשיל, ומי את חרפתו מעליו ישיל.

ויקצוף המלך מאוד, על הפגיעה בכבוד וההוד. חמתו בערה בו, וגזר דינו נגמר בלבו, ומיד שלף את חרבו. ויהי לאות מעם המלוכה כי האיש חייב מיתה, ולא יועילו כל סליחה וחרטה. וירא המשרת כי כלתה אליו הרעה, ולהתנצלותו לא שעה, הפציר עליו רעים והרבה בתחנונים שישנו אצלו את הדעה, אולי יש תקוה וכשוך חמתו יבין כי טעה, ודמו עלה לראשו באותה שעה.

והנה לאחר הפצרות ותחינות, חוזרות ונשנות. גילה המלך רחמנות, ונעתר לתת למשרת הזדמנות. ובזאת תבחן מסירותו, ונאמנותו של משרתו. ויכפר בעדו, אם יאחזו כוס בידו, ויגישהו אל המלך בכבודו. ואם טיפה ממשקהו ארצה תזל, שיעור חייו אזל.

ועדה אחזתו וחלחלה, כי את חייו בידו המלך תלה. ותכסהו פלצות, תמונות חייו בראשו רצות, ושאל בחבריו עצות- כי הפחד מלבו לא מש, כי נפשו בכפו ממש.

כך המשילו והמחישו רבותינו את ההרגשה שצריכים אנו לשאת, ואיתה להיכנס ולצאת- בימים הנוראים, שבהם נזהרים ויראים, כי את נפשנו בכפנו אנו נושאים.

טרדות של מצוה

עשה בחמד בחורים, בן למשפחת סוחרים עשירים. שיצא לארץ רחוקה לשלוח במסחר ידו, יעדו, היה באזור שם התגורר דודו- שעל אחיינו גבר פחדו. פן לטייל ימשך, ובמעיינות רגליו ישכשך. אל נערים יתפתה, ועם פוחזים יהיה חוטא. יאבד זמנו, ואף ממונו.

קיבץ וריבה סוחרים מכל התחומים והגוונים, וסיפר להם כי בידו של הנער אלפי שטרות מזומנים, להרצות בפניו את סחורתכם הנכם מוזמנים. א"כ חושו מיד לבית מלונו, וכל אחד יציע לפניו מטענו! וכוונתו שבכך יהיה טרוד בכל זמנו, ואכן פקדו סוחרים רבים את משכנו. אך יצוא יצא זה הסוחר, והנה נכנס האחר. זה הציע אבנים טובות ויהלומים, וזה אריגים מדהימים. ופרשו השמלה, לבחון את טיב הסחורה העולה, ובא בעלה ויהללה. זה יוצא וזה בא, ואף בלילה נרו לא כבה. עד אשר כלתה פרוטה מן האיש, ואז ניגש אל דודו חיש. ובא בטענה, כי רצה להסתובב במדינה. לראות את הארץ מה היא, לחסות תחת עץ ולהינפש באיזה אי. לטייל בשוקים, לטעום מגדנות וממתקים, להעפיל להרים ולצנוח מצוקים. אך עתה, לא נותרה לו לכך פרוטה. כי אם דמי הנסיעה חזרה לביתו, ואיך יחזור ובידו חצי תאותו.

ענה דודו ואמר- את סודו שעד עתה שמר. חששתי מזה, פן מיד בהגיעך אל המקום הזה. ארץ נחלי מים, מלא במקומות טיול והנאות עד לב השמים. עינות ותהומות, תאטראות ומגדלים רבי קומות. גינות ופרדסים, מטעים של הדסים. תתן בהם פניך, ותלך אחר ראות עיניך. תשקיע בהם אונך, ותשפוך בהם הונך. לכך זימנתי אליך את הסוחרים, שאצו אליך נמהרים. וכי לא בעיניך פלא, מהיכן כל אלה?! אלא אני הוא זה החוזה שיזמתי זאת ע"מ שתהיה טרוד באלו העסקים, ולא תלך אחר פוחזים ורקים, לבזבז ממונך בתאטראות ובשווקים.

הקב"ה ברא עולם כה נפלא, מאורות ברקיע תלה. ברא בו אילנות, ימים ומעיינות. חיות עופות ובהמות, פסגות ותהומות. הרים וגבעות, גיאיות ובקעות. וחשש פן ילך האדם שולל, אחר היצר המנובל. ילך וימשך אחר בית מפואר ורכב יפה, גני שעשועים ובתי קפה. ויאבד זמנו, ולא ימלא תפקידו- רצון קונו. לכך הרבה לאדם מצוות ברוב טובו, בקומו ובשכבו. בכל שעה ובכל פינה, ואין אתה בן חורין להיפטר הימנה. וטרם יגמור מצוה אחת, וכבר השנייה תנחת. וכך יהיה טרוד בתורה ומצוות, ולא יפנה לתאוות.

תקן את עצמך!

עשה באדם, שבער לו בדם- לתקן את העולם, למען יהיה מושלם. ללמד ולתקן, מה לא ומה כן. להאיר ולהעיר, לזקן ולצעיר.

האיש לדרכו יצא, לתקן כל פירצה. עמל וייגע, בכל פינה נגע. ימים חצה, אך מכך כלום לא יצא- כי דרכו לא צלחה, והמציאות הקשה על פניו טפחה. התבונן והבין כי מאמציו, לתקן את העולם היו לשווא.

עמד וחשב, אולי אתקן עכשיו- לפחות את בני העיר, אותם אעיר, את אלו אני מכיר, אותם אני מוקיר. אך גם שם, כישלון לו נרשם.

עמד והרהר שמא אצל בני המשפחה, אמצא לי מנוחה. לשנותם יהיה כדאי, שם יהיה לי קל ודאי. אולם גם בזה היה קשה, הוא חש שכנראה לתפקיד זה אינו מורשה, וכלל לא היה מרוצה, ממה שהוא עושה. מכל פעולה, נחל תקלה.

עמד והחליט, אצמצם את התוכנית. בראשית אתנער מחטאותיי, ואישר אורחותיי. אתקן קודם את עצמי, את בשרי ודמי, לפני שאצא את עמי, ואקבע מי ומי. בעצמי אתבונן, ואת דרכי אכונן. למען יראו וילמדו אחרים, וימתקו המרים. כי כאשר אראה בעצמי דוגמא, תלמד ותשתנה כל האומה.

אם כל אחד את עצמו ישנה, עולם יפה יחד נבנה.

